

A NÉPI DEMOKRÁCIA RENDSZERE (MECHANIZMUSA) JUGOSZLÁVIÁBAN

Irta: Pijade Mosz

Sztalin a »Leninizmus kérdéseire« c. írásában a proletárdiktatura kérdéseit tárgyalva a proletárdiktaturáról beszél annak felépítése, »mechanizmusa«, ama »hajtószíjak«, emelők és »irányítóerők« szempontjából, amelyek összessége (Lenin kifejezésével) a »proletárdiktatura rendszerét« teszi s melyek segítségével a proletárdiktatura mindennapos munkája folyik. Fölvetve a kérdést, hogy a proletárdiktatura rendszerének minő »hajtószíjai« vagy »emelői« és »irányító erői« ezek és mire kellenek, Sztalin a következő feleletet adja:

»Az emelők vagy hajtószíjak; a proletárdiktatura ama tömegszervezetei, melyek segítségével a diktatúrát megvalósítani.

Az irányító erő: a proletariátus vezető osztaga, a proletariátus élcsapata, mely a proletárdiktatura legfőbb vezető ereje.

Ezek a hajtószíjak, emelők és ez az irányító erő a proletariátusnak azért kellenek, mert nélkülük a győzelemért vívott harcban tehetetlen hadseregként állna a szervezet és felfegyverzett tőkével szemben. Ezek a szervezetek a proletariátusnak azért kellenek, mert nélkülük mulhatatlanul vesztene a polgárság megdöntéséért vívott harcban, saját hatalma megszilárdításáért vívott harcban. E szervezetek rendszeres segítsége és az élcsapat irányító ereje azért kell, mert e feltételek nélkül lehetetlen a proletariátusnak csak némileg is tartós és erős diktatúrája.» (»A leninizmus kérdései« 129 old.)

A továbbiakban Sztalin a következőképpen határozza meg ezeknek a szervezeteknek a jellegét:

»Miféle szervezetek ezek?

Először: a munkások szakszervezetei, elágazásaikkal a központban és vidéken, számos termelő, kulturális, nevelő és egyéb szervezet formájában. Ezek valamennyi szakma munkásait egyesítik. A szakszervezet nem pártjellegű szervezet. A szakszervezeteket a nálunk uralkodó munkásosztály összességét magában foglaló szervezetnek lehet nevezni. A szakszervezet — a kommunizmus iskolája. A szakszervezetek kiválasztják soraikból a legjobb elemeket a kormányzás összes területein végzendő vezető munkára. A munkásosztályon belül létrehozzák a kapcsolatot a haladott és az elmaradt rétegek között. Összekötik a munkástömegeket a munkásosztály előhadával.

Másodszor: a szovjetek, számos elágazásukkal a központban és vidéken közigazgatási, gazdasági, katonai, kulturális és egyéb állami szervezetek formájában, hozzáad-

va még a dolgozók önként létrehozott tömeg-egyesüléseinek számtalan sokaságát, mely ezeket a szervezeteket körülveszi s őket a lakossággal egyesíti. A szovjetek a város és falu összes dolgozóinak tömegszervezetei. A szovjet nem párt-szervezet. A szovjetek — a proletariátus diktatúrájának közvetlen kifejezése. A szovjeteken megy keresztül minden néven nevezendő intézkedés, mely a diktatúra megerősítését és a szocializmus építését célozza. A szovjeteken át valósul meg a parasztság állami vezetése a proletariátus által. A szovjetek egyesítik a dolgozók milliói tömegeit a proletariátus élcsapataival.

Harmadszor: a szövetkezetek, összes elágazásaikkal. Ezek a dolgozók tömegszervezetei, nem párt-szervezetek; ezek a dolgozókat mindenekelőtt mint foglalkoztatottakat, s az idők folyamán mint termelőket is egyesítik (mezőgazdasági szövetkezetek). Különös jelentőséget nyernek a proletárdiktatúra megszüldésének után, a széleskörű építőmunka időszakában. Megkönnyítik a proletariátus élcsapatának kapcsolatát a parasztság tömegeivel és megteremtik a lehetőséget annak, hogy a parasztságot bevonjuk a szocialista építőmunka folyamatába.

Negyedszer: az ifjúsági szövetség. Ez a munkás- és paraszti ifjúság tömegszervezete, nem párt-, de a párt-hoz csatlakozott szervezet. Feladata, hogy segítse a pártot az ifjú nemzedék szocialista szellemű nevelésében. Fiait tartalékokat ad a proletariátus összes többi tömegszervezetei számára a kormányzás minden ágában. Az ifjúsági szövetség különös jelentőséget nyert a proletárdiktatúra megszüldésének után, a proletariátus széleskörű kulturális és nevelő munkájának periódusában.

Végül a proletariátus pártja, élcsapata. Ereje abban rejlik, hogy magába gyűjti a proletariátus legjobbait, összes tömegszervezeteiből. Rendeltetése, hogy kivétel nélkül valamennyi proletár tömegszervezet munkáját egyesítse és működésüket egy cél felé irányítsa, a proletariátus felszabadításának célja felé. És ezeket a szervezeteket egy cél felé egyesíteni és irányítani feltétlenül szükséges, mert enélkül lehetetlen a proletariátus harcának egysége, mert enélkül lehetetlen a proletártömegek vezetése a háttérben vívott harcokban, a szocializmus felépítéséért vívott harcokban. De egyesíteni és irányítani a proletariátus tömegszervezeteinek munkáját, csak a proletariátus élcsapata, pártja tudja. Csak a proletariátus pártja, csak a kommunista pártja képes arra, hogy a proletárdiktatúra rendszerében a vezetőnek ezt a szerepét játszassa. (u. o. 129—130 old.).

Mindent összefoglalva Sztalin a következőket mondja:

Tehát: a szakszervezetek, mint a proletariátus tömegszervezetei melyek a pártot mindenekelőtt a termelés vonalán, az osztállyal kötik össze; a szovjetek, mint a dolgozók tömegszervezetei, melyek a pártot mindenekelőtt az állam vonalán, a dolgozókkal kötik össze; a szövetkezetek, mint tömegszervezetek főképpen a parasztsá-

ság szervezetei, melyek a pártot a paraszttömegekkel mindenekelőtt gazdasági vonalon, a parasztságak a szocialista építőmunkába való bevonása vonalán kötik össze; az ifjúsági szövetség, mint a munkás és parasztiifjúság tömegszervezete, melynek az a hivatása, hogy megkönyítse a proletariátus élcsapatának az új nemzedék szocialista nevelését és fiatal tartalékok kiképzését; s végül a párt, mint a proletárdiktatúra rendszerének fő irányító ereje, amely hivatva van, mind a tömegszervezeteket vezetni: — ez általában véve a diktatúra »mehanizmusának« a »proletárdiktatúra rendszerének« képe. (u. o. 130 old.).

II.

A népi demokráciák rendszere (mehanizmusa)

Amikor a népi demokrácia rendszeréről beszélünk hazánk népi demokráciáját tartjuk szem előtt, az olyan népi demokráciát, amelyen a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban kialakult.

Sztalin fentebbi írását azért idéztük teljes egészében, hogy megkönyítsük az összehasonlítást az alábbi kísérlettel fölvázolni a népi demokrácia rendszerének sémáját.

Tegyünk föl a kérdést: melyek azok az »emelők«, »hajtószíjak« és »irányító erők«, melyen a hazánkban kiépült népi demokrácia szervezete, »mehanizmusa« és »rendszere«? Mely szervezetek alkotják ezt a rendszert?

Először: *a népbizottságok* minden hozzájuk tartozó szervezettel és intézménnyel, (választók gyűlése és értekezlete, polgárok tanácsa, bizottságok és népbizottsági csoportok stb.) amelyek a dolgozó lakosságot az állami és társadalmi feladatok elvégzésére egyesítik. Ezek a néppuralom, a város és falu dolgozó népe hatalmának közvetlen kifejezői, a népi demokrácia mindent átfogó gépezete, amelyen keresztül a város és falu dolgozó népe megvalósítja hatalmát. A népbizottságok a néppörfordalom alapvető vívmányai. A parasztság állami vezetése, a munkás osztály élcsapata által rajtuk keresztül valósul meg. A népbizottságok a város és falu dolgozóinak párton kívül szervezetei, amelyek a dolgozók milliós tömegeit összekapcsolják a munkásosztály élcsapatával. A népbizottságokon keresztül a helyi bizottságoktól a népszkupstináig) megy végbe minden intézkedés a dolgozó nép hatalmának erősítésére és a szocializmus építésére.

Másodszor: *A szakszervezetek.* Ezek a termelési, nevelő és más szervezetek egész sorában egyesítik a termelés, igazgatás és közművelődés minden ágában dolgozó munkásokat és alkalmazottakat. A szakszervezetek nem pártjellegű tömegszervezet, amely magába foglalja a munkásosztály legnagyobb részét. A szakszervezetek a szocializmus iskolái és a szocialista gazdaság kiépítésének hatalmas emelői, a szocialista verseny, a rohammunka és a munkafegyelem szervezői. A szakszervezetek valósítják meg a munkásosztály halladó és maradi elemei közötti kapcsolatot és egybefűzik a munkástömegeket a munkásosztály élcsapatával.

Harmadszor: *A szövetkezetek* minden fajtája. A szövetkezetek a dolgozók, elsősorban a kis- és közép-parasztság nem párt-szervezetei

amelyek magukba foglalják csaknem az egész dolgozó parasztságot. A szövetkezetek a dolgozó parasztságot mindenekelőtt mint fogyasztókat és eladókat egyesítik, azután mint termelőket (termelő szövetkezetek, földmégmunkáló szövetkezetek). A szövetkezetek a szocializmus építésének időszakában különös jelentőséget nyernek, mint alapvető emelői a kis- és közép-parasztság bevonásának a szocializmus építésébe. A szövetkezetek megkönnyítik a munkásosztály élcsapatának kapcsolatát a dolgozó parasztság tömegeivel és erős eszközei a falu kultúrális emelésének.

Negyedszer: *Az ifjúsági szervezetek* (Jugoszlávia Kommunista Ifjúságának Szövetsége (Sz. K. O. J.) Jugoszlávia Népi Ifjúságának Szövetsége). Az ifjúsági szervezetek a munkás, paraszt és tanuló ifjúság nem pártszervezetei, amelyek azonban a pártra támaszkodnak és a párt irányítja őket. Ezek a szervezetek segítik a pártot az ifjúság szocialista szellemű nevelésében. Az ifjúsági szervezetek a népi demokrácia hatalmas társadalmi ereje a szocialista társadalom építésében ugyanúgy, mint ahogy hatalmas erőt jelentettek a felszabadító harcban és népi eradalomban. Tartalékot adnak az összes többi tömegszervezeteknek és a Kommunista Pártnak.

Ötödször: *A Nők Antifasiszta Frontja* (Á. F. Zs.) Ez a nem párt-szervezet magába foglalja a város és falu asszonyainak millióit. Ez a szervezet erős emelője a dolgozó nők bevonásának a szocializmus építésébe és a tevékeny munkába az állami, gazdasági és társadalmi élet minden terén.

Hatószer: *A Népfront*. A Népfront a város és falu dolgozó népének politikai tömegszervezete, amely magában egyesíti a többi népi tömegszervezeteket és mind a demokratikus polgárokat, akik tevékeny részt vesznek a szocializmus építésében. A Népfront egységes, egyetemes népi politikai szervezet, amelynek magva és alapvető irányítója a Kommunista Párt. A Népfront a munkások, dolgozó parasztok és dolgozó értelmiség szövetségének kifejezője, ennek a szövetségnek szükséges, különleges alakja a népi demokráciában. A Népfront a kommunisták és a város és falu pártönkívüli dolgozó tömegeinek szilárd szervezetbe formált szövetsége, amely a város és falu dolgozóknak milliói tömegeit bevonja a szocializmus építésében és az ország vezetésében való öntudatos és tevékeny munkába. A Népfront megteremti a kapcsolatot a dolgozó tömegek és a népbizottságok között és megvalósítja a dolgozók széles ellenőrzését a népuralom szervei felett.

Hetedszer: *A Kommunista Párt*, a munkásosztály élcsapata. A párt a város és a falu dolgozó népe minden tömeg-, állami és társadalmi szervezetének alapvető vezető és irányító ereje. A párt vezeti a Népfrontban egyesült egész dolgozó népet — a munkásosztályt, dolgozó parasztságot és dolgozó értelmiséget — és vezeti őket a szocialista társadalom felépítéséért, a tökéletes rendszer maradványainak leküzdéséért, a kommunizmus győzelméért vívott harcban és biztosítja, erősíti a dolgozó nép hatalmát. A párt a népi tömegszervezetekre támaszkodva, a népuralom szervein keresztül igazgatja az államot. Csak a munkásosztály pártja, csak a Kommunista Párt egyesítheti a dolgozó nép minden tömegszervezetét és irányíthatja a dolgozó népet egy cél: a szocialista társadalom felépítése felé.

III.

A népi demokrácia rendszerének egyes jellegzetességei

Szemügyre kell vennünk azokat a jellegzetes mozzanatokat, amelyek megkülönböztetik a mi népi demokráciánk rendszerét a proletár diktatúra rendszerétől, ahogyan azt Sztalin az Októberi Forradalom és a Szovjet szövetség tapasztalatainak alapján 1926-ban meghatározta.

Mindenekelőtt szembeötlik, hogy a népi demokráciánk rendszerét alkotó tömegszervezetek száma nagyobb, mint a proletárdiktatúra rendszerét alkotó tömegszervezetek száma Sztalin leírásában. Ennek oka, hogy a népi demokrácia rendszerében olyan tömegszervezetek vannak, mint a Nők Antifasiszta Frontja és a Népfront, amely szervezetek népi demokráciánk rendszerében fontos helyet töltenek be. Mondhatná valaki, hogy az Á. F. Zs.-t talán nem kellene népi demokráciánk külön emelőjeként tekinteni, mert része a Népfrontnak. Ez téves állásfoglalás lenne, tekintettel ennek a szervezetnek jelentőségére és szerepére mind a Népfelszabadító harc idején, mind a háború utáni újjáépítés és szocialista tovább fejlesztés szakaszában és lebecsülése ennek a hazánk mai életében fontos emelőnek. Másrészt a szakszervezetek és az ifjúság is — mint szervezetek — részei a Népfrontnak és ezért nem jut eszébe senkinek sem kivetelni, hogy a rendszer sémájában ne szerepeljenek, mint különálló részek. A Népfrontba való beiratkozásnak ez a kétféle jellege, azaz az egyéni tagság (mert a Front minden tagja egyéneként iratkozik be) és a kollektív tagság, azaz a más tömegszervezetek útján való kollektív belépés a Népfrontba, szintén egyik jellegzetessége Népfrontunknak. Már a felszabadító mozgalom első napjaitól ilyen volt Népfrontunk szervezete és ez a szervezet előre kizárta annak a lehetőségét, hogy a Front különböző pártok és csoportok tömbjévé váljék. Ezeknek pedig, amennyiben beléptek a Népfrontba és amennyiben ma tagjai, sohasem volt és ma sincs külön kiépített pártszervezetük. A Kommunista Párt is a Népfront kötelékébe tartozik, de külön pártszervezetével az egész Népfrontnak vezető magvát és irányító erejét képezi.

Az ifjúsági szervezetek fentebb említett jellege mindkét ifjúsági szövetségre vonatkozik.

Szembevetendő, hogy felsorolásunkat nem a szakszervezetekkel, hanem a népbizottságokkal kezdtük. Ez nem lebecsülése a szakszervezetek — mint a munkásosztály átfogó szervezetei — szerepének és jelentőségének. Nemcsak azért tettük ezt, mert a népbizottságok a legszélesebb szervezet, amely az egész dolgozó lakosságot felöleli — ami önmagában véve nem lenne semmiféle különös ok, hogy azokat a szakszervezetek elé tegyük, — hanem azon szerep miatt, amelyet a nép — (népfelszabadító) bizottságok játszottak a felszabadító háborúban a népfelkelés első napjától kezdve, és ezért, mert a népbizottságok, mint a dolgozó nép uralmának közvetlen kifejezői, népforradalmunk alapvető vívmánya. Másrészt, Sztalin szerint, az általa felsorolt tömegszervezetek nemcsak a proletariátus már kivívott hatalmának megszilárdításához és a szocializmus fölépítéséhez szükségesek hanem a polgárság hatalmának megdöntéséhez is. Nálunk azonban, ama különleges viszonyok miatt, amelyek közepette a mi népforradalmunk lefolyt, a fellépés másmilyen. A polgárság hatalmának megdöntése nálunk a felszabadító háború folyamán és különleges formában ment végbe. A népfelszabadító bizottságok a fegy-

veres felkelés közvetlen kezdetén alakultak meg és keletkezésüktől fogva közvetlenül kifejezték az államhatalom átmenését a Kommunista Párt által vezetett dolgozó nép kezébe. A néptömegek számára a népfelszabadító bizottságok voltak az alapvető biztosítéka annak, hogy a királyság és a tőkésék régi elnyomó uralma nem tér vissza és a népforradalom politikai alapját képezték népfelszabadító háború feltételei között. Ezért válik a néppuralom megszervezése a népfelszabadító harc forradalmi és politikai tartalmává, amennyiben az az áruló polgárság és a dolgozó nép belső ellenségei ellen irányult. Ezért lesz a néppuralom megszervezése a népforradalom lényegévé azzá az alapvető mozzanattá, amely népeink felszabadító harcát népforradalommá emeli.

Ami pedig a szakszervezeteket illeti tudjuk, hogy a népfelszabadító háború idején nem voltak és nem is lehettek szakszervezetek. Nem voltak és nem is lehettek sem a megszállt, sem a felszabadított területen. Sőt állíthatjuk, hogy a fiatal emberek túlnyomó többsége, akik a háború alatt lettek a párt tagjai, nem is ismerték a szakszervezeti mozgalmat és csak az ország felszabadítása után, a szakszervezeti mozgalom megeremtésével ismerkedtek meg vele. A különleges viszonyok, amelyekben népfelszabadító harcunk fejlődött, azt eredményezték, hogy ezt a harcot — és az nemcsak a megszállók elleni harc volt a felszabadulásért, hanem népforradalom is, amely megdöntötte a polgárság hatalmát — hogy ezt a harcot csakis a dolgozó nép katonai szervezetén keresztül lehetett és kellett vezetni más tömegszervezetek segítségével, amelyek között új szervezetek is jelentkeztek, de amelyek közül a szakszervezeti mozgalom hiányzott. Ezek szerint az ilyen különleges körülmények között, amikor egyáltalán nem voltak szakszervezetek, azok nem is vehettek részt a polgárság hatalmának megdöntésében és a hatalom átvétele a dolgozó nép kezébe nélkülük ment át. Ilymódon a munkásosztály hatalomra kerülésének ez a »normális« esetekben mindenképpen nélkülözhetetlen emelője teljesen hiányzott. Azonban sok katonai és politikai vezetőfőúr a háború előtti osztályharcos szakszervezeti mozgalom iskolájából jött. Ez a történelmi sajátosság — természetesen — egy cseppet sem csökkenti a munkás szakszervezetek szerepének fontosságát hazánkban a dolgozó nép hatalmának megszilárdításáért, a tőkés rendszer maradványainak felszámolásáért és a szocializmus felépítéséért vívott harcban. És a népi demokrácia más országaiban a szakszervezetek elsőrangú szerepet játszanak a polgárság utolsó hatalmi hadállásainak meghódításában a dolgozó nép számára.

Fordított az eset az ifjúsági szövetséggel. Ennek különleges jelentősége a Szovjet Szövetségben a proletár diktatúra megszilárdítása után kezdődik, a széles kulturális és nevelő munka idején. Nálunk az ifjúsági szövetség óriás jelentőségű volt a népfelszabadító harcban és a népforradalomban. Az ifjúsági szövetség a párt legfőbb segítőtársa volt az egész dolgozó nép mozgósításában a felszabadító harcra. Az ifjúság nemcsak a népfelszabadító hadsereg háromnegyed részét képezte, nemcsak a káderek kimeríthetetlen forrása volt, hanem a Párt után a felszabadított terület minden falvában a legtevékenyebb szervezet, a felszabadító mozgalom főereje volt.

Az alapvető különbség a Néppront fennállása népi demokráciánk rendszerében. Habár a többi tömegszervezetek mellett magába foglalja néhány politikai párt vezetőségét, sohasem volt különböző pártok szövetezése vagy tömbje. A Kommunista Párt irányítószerepe a Frontban — mind a háború alatt, mind a háború után — világos volt, ezt mindenki

elismerte és senki sem tagadta. A Párt ebben a széles, egyetemes népi mozgalomban, amely az ő műve, sohasem olvadt fel, sohasem veszett el és sohasem fenyegetett ilyen veszély. Nincs a Népfrontnak egyetlen tagja sem — legyen az egyén vagy szervezet — aki ne lenne tudatában a Kommunista Párt alapvető irányító szerepének a Népfrontban, valamint a többi tömegszervezetekben. Pártunk sohasem titkolta el magát a Népfront tagságának tömegei előtt. Ezt, ha akarta volna sem tehette volna meg, mert a Front tagjai tökéletesen tudják, ki irányítja a Népfront politikáját és tevékenységét, mely alapvető erő veteti a Frontot. Szemérvetheti-e valaki például Csehszlovákia Kommunista Pártjának, hogy eltitkolta magát és felolvadt a Népfrontban, mert a választásokon a Népfront egységes listáján vett részt, vagy a Bolgár Munkás (kommunista) Pártnak, hogy ugyanígy cselekedett? Még kevésbé vádolható a mi Pártunk, hogy eltitkolta magát, vagy felolvadt a Népfrontban, hiszen tudvalevő, hogy a Népfront nálunk a felszabadító harc kezdetétől fogva nem volt pártok szövetezése, hanem egységes szervezet (mozgalom) pártunk szilárd irányítása alatt. A más népi demokratikus országok Frontjai nemrégiben még ilyen szövetezések voltak és csak az utóbbi időben kezdték a mi Népfrontunk példáját követni.

Népfrontunk fontos, talán legfontosabb tulajdonsága az, hogy a Népfront lényegében a kommunisták és a város és falu pártokkivüli dolgozó tömegeknek szilárd szervezetbe tömörült szövetsége, amelynek hatalmas jelentősége van az ország mindennapos életében és fejlődésében.

Mégis az említett különbségek és sajátosságok ellenére, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni, ha párhuzamot vonunk a két rendszer, a proletárdiktatúra és a mi népi demokráciánk rendszere között, mely elvi hasonlóságot állapíthatunk meg. Az alapvető »emelők« és »hajtószíjak« ugyanazok, habár néhány közülük alakilag vagy jellegzettségben különbözik is. Alapvető jellegzetességük és feladatuk ugyanaz. A proletariátus vezető szerepét biztosító irányító erő ugyanaz. Emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Sztalin az idézett tételket 1926-ban írta és hogy az általa leírt rendszer »parasztsága« nem a Szovjet Szövetség mai kolhoz parasztsága.

Végül meg kell mondanunk, hogy a népi demokráciáról beszélve hangoztattuk, hogy olyan népi demokráciáról szólnunk, amelyen nálunk épült ki: a népi demokráciáról hazánkban. Ezt azért tettük, mert először: a közös, általános vonások és egyenlő elvi lényeg ellenére, a népi demokrácia országai között kisebb-nagyobb különbség van, amelyek keletkezésük és fejlődésük különböző és egyenlőtlen körülményeiből származnak; másodsor, mert véleményünk szerint a mi népi demokráciánk nyújtja a legtökéletesebb anyagot a proletárdiktatúra rendszerével párhuzamosan kifejtett összehasonlításhoz.

A fenti cikkben, amely a »Borba« június 12-i számában jelent meg és a kongresszus előtti vitával kapcsolatban egyéni véleményemet tartalmazza — bizonyos formalizmus hatása alatt, amely talán nehezen is kikerülhető a téma ilyen sematikus feldolgozása során, szerepel egy tétel is, amelynek helytelenségére több oldalról figyelmeztettek. Az elvtársaknak hálás vagyok a tudomásomra juttatott észrevételeikért. Annál is inkább hálás vagyok, mert megjegyzéseikből és kérdéseikből meggyőződtem, hogy az említett nem pontos tétel azt a következtetést vonhatja maga után, hogy emögöt egy sokkal nagyobb kérdéssel kapcsolatban téves föllogás bújik meg, amely nálam nem áll fenn és még ke-

vészbé volt szándékom másoknál ilyen téves nézeteket felidézni.

Cikkemnek arról a részéről van szó, amelyben a szakszervezetek szerepével foglalkozom a népfőlszabadító harcban. A kérdést csupán alakilag tekintve: hogy a népiőlszabadító harc idején a szakszervezeteknek volt-e vagy sem olyan szervezeti hálózatuk, mint a többi népi tömegszervezeteknek, és megállapítva, hogy ilyen hálózatuk nem volt, azt mondtam, hogy a szakszervezetek nem vehettek részt a harcban. Világos, hogy itt a szervezetileg kiformált szakszervezeti mozgalomra gondoltam, annak egész szervezeti hálózatával és gépezetével. Azonban ugyanígy világos, hogy az ilyen csupán alaki kiindulási pont, azaz kizárólag a szervezeti formák tekintetbevételével, elszigetelve a szakszervezeti tagság tömegétől, amelyet Pártunk a háború előtt esztendőökön át nevelt a proletáriátus osztályharcában, nem helytálló, így az a tény, hogy nem volt formális szervezeti, nem igazolja az ilyen következtetéseket. Ellenkezőleg, a szakszervezetek azaz a szervezett munkások szerepét ki kell emelni, tekintet nélkül arra, hogy formailag nem voltak szervezetek. Ezt a szervezetek alaki hiánya mögött fel kell tenni. Mert a szakszervezetek szerepe a főlszabadító harcban nem attól függ, hogy a többi népi tömegszervezetek mellett voltak-e szakszervezetek vagy sem, amelyek részvétele a harcban, a többi fontos dolgok mellett látható a szervezeti rendszerükből is, amely kevésbé fontos. A szakszervezetek tagjai egy helységben vagy területen a szervezet megszűnésével nem veszítették el egymásközi kapcsolataikat, még ott sem, ahol nem voltak illegális szakszervezeti csoportok; ezeket az embereket összehűzte mindennapos munkájuk az üzemben, valamint az egy mozgalomhoz való tartozásuk személyi kapcsolatai, odaadásuk a Kommunista Párt iránt, amellyel megvoltak kapcsolatai és amelyet követtek mint irányítójukat. Cikkemnek az a része, amelyben azt írom, hogy »a katonai és politikai vezetők közül sokan abból az iskolákból jöttek, amelyek háború előtt az osztályharcos szakszervezeti mozgalomban voltak« lényegesen nem javít a helyzeten, mert ez különálló tény, amely csak részben és közvetve — ezért elégtelenül — mutatja be a szakszervezetek szerepét. A szakszervezetek szerepe főlszabadító harcunkban nem függ tehát a katonai és politikai vezetők létezésétől és számától, akik a háború előtti szakszervezeti mozgalomból nőttek ki és akiknek többsége párttag volt. Tehát sem az egyik, sem a másik nem lényeges a szakszervezetek szerepének megítélésénél a főlszabadító harcban. Lényeges egyedül a szakszervezeti tagság részvétele lehet a harcban, tekintet nélkül ennek a részvételnek formáira, amelyek a legkülönbözőbbek lehetnek és a legkülönbözőbbek is voltak.

A szakszervezetek részvétele a főlszabadító harcban nemcsak nagy, de rendkívüli jelentőségű volt. Ha eltekintünk a Párttól, mint a munkásosztály élcsapatától, akkor a szakszervezetek maradnak mint a proletáriátus osztályharcos szervezete, amelyek összegyűjtik a munkásság tömegét és amelyek tekintet nélkül arra, hogy nem ölelik fel az egész proletáriátust, mégis tömegesen képviselik az osztályt, amelyből — mint a kommunizmus iskolájából — a párt legtevékenyebb tagjait és kádereit kapjuk. Ez azt jelenti, hogy nehéz a szakszervezetek szerepéről beszélni és ugyanakkor nem gondolni magának a munkásosztálynak szerepére. Ezért a szakszervezetek szerepének lebecsülése könnyen tulajdonképpen az osztály szerepének lebecsülését rejtheti és a mindenben helyes hangoztatása annak a szerepnek, amelyet a párt mint a munkásosztály élcsapata látszott a felszabadító harcban, anélkül, hogy

megvilágítaná a szakszervezetek szerepét — de különösen mint az én cikkemben, olyan benyomás keltése, hogy a szakszervezetek nem vettek részt, olyan képet adhat, hogy az osztály szerepére csak a Párt szerepén át nézünk, ami szemelláthatólag helytelen lenne, mert ez egyenlő az osztálynak a Párttal való összetévesztésével.

Ebben a pillanatban kizárólag az a szándékom, hogy cikkemnek ez a része ne teremtsen helytelen nézeteket, nem gondolok mélyebben elmerülni a szakszervezetek és a munkásosztály szerepének bemutatására a népiölszabadító harcban. Csak rámutatok erre a szerepre. Ez a kérdés alapvető fontosságú és rendszeres földolgozást követel.

A harc megindításában és folytatására a városokban és gyáripari központokban, a fegyveres fölkelés megindításához, a szabotázs és romboló tevékenység megszervezésében és végrehajtásában a dolgozó parasztság tömegeinek összegyűjtésében és megszervezésében a felkelésre, azon paraszti tömegeknek a Párt által vezetett általános fölkeléshez való hozzákapcsolásában, amely tömegek ösztönösen keltek fel, hogy megvédjék magukat a megszállók és szolgák gyilkos terrorjától, a harcosok mozgósításában a városokban és az »erdő«-be való átdobásukban, a partizán egységbe és katonaság részére adott anyagi és pénzbeli segítség megszervezésében és eljuttatásában, a felkelés ébrentartásában és a válságos pillanatokban ingadozó vagy szétugrasztott paraszti tömegek újbóli összegyűjtésében, a hírszerző szolgálat megszervezésében stb., stb. — a Párt a munkásosztályra támaszkodott és elsősorban a szervezett munkássággal fennálló szoros kapcsolatait használta fel. Legkevésbé sem becsüljük le annak a szerepnek nagyságát, amelyet a fölzsabadító harcban a dolgozó parasztság játszott, amely néphadseregünk legnagyobb tömegét és a katonai parancsnokság jelentős részét adta, nem feledve el azt az éber politikai öntudatot, amelyet a dolgozó parasztság tömegei harcunkban kinyilvánítottak, megmarad az tény, hogy a harcokban az alapvető szerep a munkásosztály kezében volt. Ezt a szerepet nem meríti ki a Párt vezető szerepe, sem az a tény, hogy a parancsnoki és politikai káder túlnyomó többsége a munkásosztály soraiból, a Pártból és a szakszervezetekből származott. A munkásság volt az az alapvető erő, amely tartotta és vitte a fölkelést nemcsak politikailag, hanem katonailag is a fegyveres harcban, mert a munkásság ragadott először fegyvert és sohasem ingadozott, nem szóródott szét a legválságosabb pillanatokban sem. Minden nehézség nélkül ment hazánk egyik végéből a másikba, mert nem kötötte semmi munkahelyéhez, mint falvához a parasztot, aki eleinte nem könnyen vált meg vidékétől. Az ország különböző részeiben az első zászlóaljak proletárokból állottak. A legfelsőbb hadvezetőség közvetlen vezetése alatt álló első brigádok proletárbrigádok voltak, többségükben munkások és ezek a brigádok kivétel nélkül fontos szerepet játszottak harcunkban. A drvári munkások kezdték a boszniai határőrvidéken a felkelést és így volt ez más vidéken is. Keveset írtak arról, milyen nagy szerep jutott a vasutasoknak az egész országban, különösen nagyobb városokban és közlekedési csomópontokon. A ljublyanai vasutasok például egy egész szerelvényt juttattak el a partizánoknak. Az Uzšiceből való visszavonulás után Szerbiából 560 kizárólag munkásokból álló harcos ment a Szandzsákba; ibari bányászok, uzšicei, kragujeváci, kráľjevói és beográdi munkások. Ez volt a magja az első és második proletár brigádnak stb. stb.

Csak néhány példát hoztam fel a munkásosztály gazdag és különböző harci tevékenységéből, amelyben a Párt és a SzKOJ tagjai mellett oly nagy szerepet játszottak a szakszervezeti munkások is. Csak példaként hoztam fel őket. A szakszervezetek szerepének semmiféle alaki megítélése, amely abból indul ki, hogy szakszervezetek formailag nem voltak, — ami szintén nem egészen helytálló, (például a munkásegység bizottságai Szlovéniában), amelyre a tematikus bemutatás vezetett — nem igazolhatja a szakszervezetek lebecsülésének gondolatát, még kevésbé a munkásosztály szerepének lebecsülését, amely harcával osztálybélyeget adott népi forradalmunknak és vállain vitte mind a megszállók elleni harcot mind a polgárság hatalmának megdöntéséért és a dolgozó nép hatalmának felállításáért folytatott harcot. De ez a magyarázat szükséges volt, mert a kérdés formalisztikus felállítására az elvtársak jogos megjegyzéseit idézte fel.

»Hogy a termelőerők fejlődjenek, szükséges a termelés tökéletesítése, a munka termelékenységének emelése, a munka műszaki lokának és szervezésének megjavítása. A tőkés rendszerben a termelőerők fejlődése ellentmondások között megy végbe. Ez abban a forradalmi harcban nyilvánul meg, amelyet a proletáriátus folytat a termelőerők felszabeditásáért a fejlődést gátló polgárság ellen. A szocializmusban a termelő erők fejlődésének tökéletesen más a jellege. Itt nincsenek társadalmi osztályok, amelyek fékeznek a termelőerők fejlődését. A Sz. Sz. Sz. R. munkásainak, parasztjainak és a szovjet értelmiségnek elsősorú érdeke, hogy a termelő erők minél jobban növekedjenek. Ez kitartó harcot követel mindazért, ami új és haladás a termelésben, minden renyheség, nemtörődömség és annak hordozói ellen. Állandóan figyelniünk kell a jelentkező fogyatékoságokat és készen lenniük azok áthidalására. Ezért állandó bírálatra és önbírálatra van szükség, amely előre haladásra ösztönöz új, nagyobb vívmányok elérésére. A kizsákmányolástól felszabadult emberek elvtársi együttműködése a szocialista társadalomban nem zárja ki a lemaradók bírálatát. Nem zárja ki, hogy bíráljuk azokat, akik nem kívánnak vagy nem tudnak haladni, akiket gátolnak a régi szokások: a közös ügyek iránti közöny, lustaság, az egyéni érdek szembeállítását a közérdekkel. A lemaradókat előrelendítő bírálat és önbírálat az elvtársi együttműködés és kölcsönös segítség állandó szilárdulásának elengedhetetlen feltétele.« (Leonov M.)